

VAREN-VARIA

Mededelingenblad van de Nederlandse Varenvereniging

REDAKTIE: Peter Hovenkamp, Leiden
Marco Roos, Utrecht
Joop Comijs, Zaalboslaan 12, 6881 RH
VELP (085-634416)

3e jaargang no.6 - november 1990

EEN KWESTIE VAN DE KIP OF HET EI

(of toepasselijker: de gametophyte of de sporophyte)

Het ledental van onze vereniging lijkt nog voor het einde van dit jaar de 100 te overschrijden. Het is zelfs best mogelijk, dat, wanneer dit artikel U in gedrukte vorm bereikt, U ergens verderop in ons blad triomfantelijk van dit heugelijke feit op de hoogte wordt gesteld! Ik denk dat wij hiermede twee jaar na onze oprichting best mogen vaststellen, dat er kennelijk een markt was voor het initiatief van onze sekretaris Joop Comijs. Een markt, waarvan op dit ogenblik de grootte nog steeds niet goed kan worden ingeschat. Maar waarvan ik, op grond van mijn contacten, steeds meer de indruk krijg, dat hij wel eens veel groter zou kunnen zijn dan ik oorspronkelijk dacht. En ik niet alleen. Maar als ik praat met mensen uit de praktijk zoals kwekers, handelaars, hortusmedewerkers, dan hoorde en hoor ik veelal nog steeds pessimistische geluiden over de, om het duur uit te drukken, kwantitatieve en kwalitatieve belangstelling voor varens.

Dit pessimisme leeft kennelijk ook bij onze groenboek-schrijvers en -uitgevers. Wordt de belangstelling voor andere soorten planten soms -en vaak terecht- heel hoog ingeschat, dan verschijnen daarover achter elkaar schitterende boekwerken in het nederlands. Denkt U b.v. maar eens aan fuchsia's en orchideeën. Maar over varens ho maar! De twee specifieke varenboeken van resp. W.Oudehoorn en Ph.Perl zijn al enige tijd niet meer te krijgen.

En nogmaals: men zou zich wel eens flink kunnen vergiessen. Onder verwijzing naar de titel van dit stukje zou men zich mogen afvragen: wat was er eerder: het schitterende nederlandse varenboek of de varenliefhebber? En zoals bij de kip en het ei: het één kan niet zonder het ander bestaan. Ergens moet die cirkel worden begonnen. De Nederlandse Varenvereniging is in deze cirkel gestapt om de cirkelgang in beweging te krijgen. En m.i. wel met enig succes!

Zou het niet fantastisch zijn, wanneer groenboek-uitgevers ons een handje zouden komen helpen en dat schitterende nederlandse varenboek in de handel zouden brengen? Want zeg nou zelf: daar zitten U en ik toch al jaren naar uit te kijken!

Harry Roskam

BESTUURSMEEDEDELINGEN

1. Wij noteerden de volgende nieuwe leden:
drs.C.Boele, Boskamp 9, 9753 KH HAREN (050-349626)

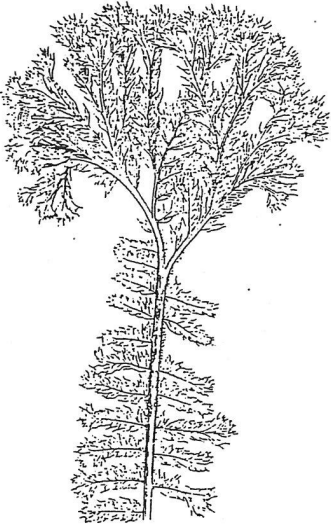
J.v.Dooren, Vruntebaan 4, 2253 RAMST(gemLIER), België
 D.Offerman, Constantijnstraat 17, 1432 HJ AALSMEER (02977-28872)
 J.W.v.Eek, Vogelwikke 22, 7242 MB LOCHEM (05730-54559)
 H.Jonker, Groenburgwal 18d, 1011 HV AMSTERDAM (020-262725)
 C.Nieuwland, Jan Haarstraat 40, 7926 TC KERKENVELD (05211-1214)
 A.v.d.Wie, Primulastraat 24, 1431 TJ AALSMEER (02977-29053)
 mw.J.A.Chaudron, Dr.Vlaanderenlaan 56, 2396 GZ KOUDEKERKa.d.RIJN
 (01714-16733)
 S.K.Buurke, Schoollaan 13, 9635 TT NOORDBROEK (05985-1890/1318)
 A.J.W.Rotteveel, Zutfenseweg 30, 7211 ED EEFDE (05750-40200)
 L.E.Baars, Fokkerstraat 37a, 9713 JJ GRONINGEN (050-139584)

2. Het doet ons veel genoegen, op deze plaats ons 100e lid te mogen begroeten in de persoon van de heer Rotteveel.
3. Wij ontvingen een adreswijziging van W.R.Oudshoorn. Zijn nieuwe adres luidt: Lisserdijk 333, 2165 AC LISSERBROEK (02521-13141)
4. Voor verkoop beschikbaar is alleen nog het boek van dr.C.Kalkman: Mossen en Vaatplanten. De prijs bedraagt f.15.
5. De redactie van VAREN VARIA is uitgebreid met dr.M.C.Roos.
6. De ledenvergadering op 29 september bij de fa.Lemkes te Alphen a.d. Rijn is succesvol verlopen. Ongeveer 40 leden waren aanwezig. De heer Lemkes gaf eerst een korte inleiding over zijn interessante bedrijf en liet ons daarna zijn enorme varenkwekerij zien. Hij levert zijn plantjes aan kwekerijen, waarvan 90% in het buitenland (België, Duitsland, Engeland). Na het nuttigen van de meegebrachte lunch was er weer de gebruikelijke ruilbeurs. Behalve de vele door leden meegebrachte varens was er ook een hoeveelheid varens aanwezig, afkomstig van de hortussen van de Universiteit van Leiden en van de Vrije Universiteit van Amsterdam. Deze laatste werden verkocht voor f.2,50. De opbrengst (f.267,50) komt ten goede aan onze kas. De varens die overbleven werden gekocht door een lid uit België, en waren bestemd voor de Antwerpse Dierentuin.
7. De firma Merck te Darmstadt brengt een test-set in de handel, waarmee de bodem kan worden onderzocht op stikstofgehalte en Ph-waarde. Een catalogus is in ons bezit en kan door U ter inzage worden gevraagd.
8. Onze Britse zustervereniging bestaat volgend jaar 100 jaar. Er is een uitgebreid feestprogramma samengesteld, dat wij U op verzoek gaarne ter inzage sturen. Enkele leden van onze vereniging zullen een deel hiervan bijwonen.
9. Voor het eind van het jaar moeten de leden van de British Pteridological Soc. weer hun contributie naar Engeland overmaken. Dit gaat gepaard met naar verhouding hoge bankkosten. Om deze per persoon zo laag mogelijk te houden, stellen wij voor, de contributie gezamenlijk over te maken en de kosten te delen. U kunt daar aan meehelpen door uw contributie te betalen aan ONZE vereniging. Wij zorgen dan dat het geld op Uw naam in Engeland terecht komt. De contributie voor 1991 bedraagt £ 12,50 (ong.f.43,-) voor Full Members (3 tijdschriften), en £ 9.50 (ong.f.32,-) voor Optional Members (die de Fern Gazette niet ontvangen). Wanneer U het voor U geldende bedrag vóór half december op ONZE girorekening (210286) stort, berichten wij U t.z.t. wat voor U de extra kosten zijn.
10. Wilt U zo vriendelijk zijn, de kontributie over het jaar 1991 ten bedrage van f.25,- tegen het eind van december a.s. aan ons over te maken (postgiro 210286)? Bij voorbaat onze dank!

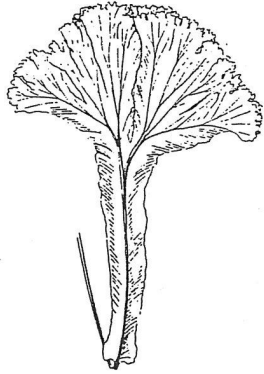
joop comijs, sekr.

DE CRISTAATVORM

Ter verduidelijking van het artikel van Cor.v.d.riesdijk in ons vorige nummer geven wij hieronder enkele afbeeldingen van cristaatvormen.

poly sicken schijven op de voet

*asplenium scolopendrium
digitatum*

*athyrium filix
arabica*

*asplenium scolopendrium
conglomeratum*

LUCHTVOCHTIGHEID

In beide vorige nummers gaf ik mijn mening over watergeven en grondmengsels. Ditmaal gaat het over luchtvochtigheid, een onderwerp dat niet is los te zien van de beide vorige. In de loop der jaren heb ik ook hierover een bepaalde mening verworven, mede door eigen ervaring, en ik wil proberen, deze hier weer te geven.

De meeste varens komen voor op plekken met een hoge luchtvochtigheidsgraad. En ik spreek dan alleen over (uit de tropen afkomstige) kamervarens. Vooral in het regenwoud heerst een zeer hoge luchtvochtigheid, vaak in combinatie met een hoge temperatuur (die op grotere hoogte lager wordt). Bij veranderingen in temperatuur en vochtigheidsgraad is er altijd sprake van een geleidelijke overgang.

Dat gebeurt er nu in de huiskamer bij 20 gr.C, als men een varen besproeit met als doel: verhoging van de luchtvochtigheid? De temperatuur van het blad daalt snel door verdamping van het vocht. Daarnaast is de luchtvochtigheid even heel hoog, totdat het vocht van het blad is verdwenen. Let men nu goed op de plant, vooral wanneer hij net een mooie nieuwe krul heeft gemaakt, dan is goed te zien dat deze iets gaat hangen. Dit als gevolg van een abrupte (en dus geen geleidelijke!) temperatuur-daling.

Een ander voorbeeld: heeft men jonge varens in een kweekbakje, en haalt men het glas eraf, dan gaan zij na een tijdje hangen. En wel als gevolg van een abrupte vermindering van de luchtvochtigheid. Ook als men varens uit een kas haalt, en men let op de nieuwe krullen, dan is te zien dat zij gaan hangen. Men krijgt de indruk, dat de plant dergelijke abrupte veranderingen niet prettig vindt; alhoewel hij zich na enige tijd wel herstelt.

Door in de huiskamer een varen te besproeien, komt deze goed beschouwd in een situatie, waarin hij niet weet waar hij aan toe is; en heeft hij moeite, zich aan de tijdelijk veranderde toestand aan te passen. Het is mijn ervaring dat, door niet te sproeien, de plant zich aan de bestaande temperatuur en luchtvochtigheid gaat aanpassen.

Al zijn hier uiteraard wel grenzen. Mijn planten vormen mooie bladeren in een kamer met centrale verwarming. Op zolder, waar in de winter de temperatuur laag is, passen de planten zich ook goed aan. Door een lagere luchtvochtigheid -soms in combinatie met een lagere temperatuur- wordt de celwand van het blad steviger, en vormt de plant veel hardere bladeren, die uiterlijk de normale grootte bereiken, maar sterker zijn.

Ik heb u hierboven mijn mening gegeven. Het zou leuk zijn, als u zelf op dit gebied ook eens wat ervaring zou willen opdoen. Misschien kunnen wij dan op den duur onze ervaringen eens uitwisselen. Tot slot nog dit: ik heb thuis geen *Adiantum*s, en heb daarmee dus geen ervaring. Volgens mij heeft deze soort een grotere behoefte aan een hoge luchtvochtigheid.

Mag ik t.z.t. eens iets van u horen? Veel succes!

Luuk Jaarsma

SPORENBANK

Ons lid mevr. Abdulkadir zond ons vanuit Indonesië een aantal soorten sporen onder de volgende namen:

<i>Adiantum pedatum</i>	<i>Asplenium</i> sp.	<i>Pellaea undulata</i> Haluku
<i>Adiantum trapeziforme</i>	<i>Microsorium punctatum</i>	<i>Platycterium bifurcatum</i>
<i>Asplenium belangeri</i>	<i>Nephrolepis exaltata</i>	<i>Platycterium coronarium</i>
<i>Asplenium nidus</i>	<i>Polypodium decumanum</i>	<i>Pteris ensiformis</i>
<i>Asplenium phyllitis</i>	<i>Polypodium kristatum</i>	

Verder bevat onze voorraad:

<i>Adiantum caudatum</i>	<i>Lunathyrium japonicum</i>	<i>Lophidium oreseifolium</i>
<i>Cyathea australis</i>	<i>Pellaea viridis</i>	<i>Sphaeropteris cooperi</i>
<i>Lecanopteris sinuosa</i>	<i>Pteris vittata</i>	<i>Pityrogramma calomele-</i> <i>nos var. cal.</i>

Wanneer u ons sporen toezendt, wilt u dan van de betreffende plant ook een blad(deel) meezenden? Wij hebben dan een mogelijkheid om eventuele onjuiste namen te corrigeren. U kunt sporen zenden aan, of aanvragen bij de NVV-sporen bank: G.J. Proper, Kortenaerlaan 40, 2253 TJ Voorschoten.

VARENJACHT I

III HET DOG

TEN GELEIDE: De redactie van *VAREN VARIA* wil in de komende nummers een aantal varengroepen en -soorten bespreken. Aan mij is gevraagd, hiertoe een aanzet te geven. Mijn eerste gedachte was om te beginnen met de soorten, waarmee ik het meest vertrouwd ben, n.l. de hertshoornvarens (*Platycterium*) en de eikebladvarens (*Drynaria* en *Aglaomorpha*). Bij nader inzien lijkt het mij een beter idee, te beginnen bij het begin, en eerst te vertellen hoe expedities om dergelijke tropische varens te verzamelen, in hun werk gaan. Daarover zal het deze eerste afleveringen gaan, en ik steek van wal met een persoonlijke geschiedenis.

Op een middag in oktober 1980 lag ik op de plecht van een kleine dieselboot. Moe van een maand veldwerk in de moerasbossen van het Bernak natuurreservaat aan de oostkust van Sumatra, voeren wij, d.w.z. 2 Nederlandse studenten en 5 Indonesische assistenten, de Air Hitam Laut stroomafwaarts, richting Sunda Zee. Zo'n 50 km. landinwaarts was de invloed van eb en vloed duidelijk te merken,

zonder dat het zoute water zover doordrong. De oever was dicht bezet met Pandanus-bomen (schroefpalmen). In de vochtige atmosfeer waren deze bomen overdekt met een veelheid aan epifyten: Hoya (wasbloem), orchideeën en vooral ook varens, zoals Stenochlaena palustris.

Epifyten zijn planten, die op andere planten (m.n. bomen) groeien, zonder dat zij daarop parasiteren. Zij gebruiken de andere plant alleen als groeiplaats, b.v. om meer licht op te vangen. Epifyten zijn in Nederland een nagenceg onbekend fenomeen. Eigenlijk groeien hier alleen algen, korstmossen en mossen op de stammen en takken van bomen; slechts op oude knotwilgen willen nog wel eens grotere planten zoals varens en grassen voorkomen. In de tropen is dit totaal anders. Eén van de eerste dingen die daar opvallen, is de enorme massa en verscheidenheid aan epifyten: varens, orchideeën, lianen, bromelia's (in Zuid Amerika), soms zelfs struiken. Dat begint al op de bomen langs de wegen in de steden. Ik was hiervan bijzonder onder de indruk; ik vindt epifytisme een uitermate boeiend verschijnsel.

Achter de Pandanus-bomen rees het moerasbos hoog op. Een meter of 30 boven de grond kramen de kronen van de volgroeide oerwoudebomen bij elkaar en vormden een gesloten kroonlaag. Daar bovenuit staken hier en daar de echte woudeuzen, veelal meranti's (Shorea) en vij-

Zgemaakt (profiel van) van een heisch bos

gen (Ficus). Hun kronen reikten tot zo'n 60 m. Lopend door het bos is het ondoenlijk, de kronen van deze bomen goed in beeld te krijgen. Verend op de rivier werd het zicht op deze hoogste bomen bemoeilijkt door het tussenliggende bladerdek, maar ik was instaat, telkens een glimp op te vangen van de hoogste takken, en zag dat hierop vaak epifyten aanwezig waren.

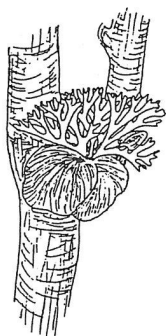
Het verblijf in dit moerasbos was erg zwaar geweest. Lopen betekende meestal: waden door knie- tot liechhoog water en modder. Het regende vrijwel elke middag en avond. Takken en bladeren dropen voortdurend en de lucht was verzadigd met vocht. Elke ochtend natte kleren aantrekken was ons niet in de koude kleren gaan zitten! Toen wij daar voeren scheen echter de zon. Het was dan ook niet verbazingwekkend, dat ik lekker loom op het dek van de boot lag en sloperige blikken op de magnifieke omgeving wierp, een ontspannen manier van horizontaal botaniseren! Eén gedachte hield mij wakker: In Leiden had ik op het Rijksherbarium de hertshoornvarens bestudeerd en ik was nog steeds op zoek naar de enige soort, die volgens de herbarium- en literatuurgegevens op Sumatra moest voorkomen, n.l. Platynerium coronarium. Ik had de stille hoop, dat ik er op deze vaartocht in zou slagen, deze plant te vinden.

De moeilijkheid van onderzoek van hertshoornvarens aan de hand van herbariummateriaal is, dat deze planten erg groot zijn en dat alleen vele malen opgevouwen bladeren of gedeelten hiervan op de herbariumvellen voorkomen. De totale plant is aan de hand daarvan moeilijk te rekonstrueren. Daarvoor zijn tekeningen en foto's, maar vooral ook levende planten noodzakelijk. Mijn begeleider Bert Hennipman en ik kenden de, zelf gecreëerde, gelukkige omstandigheid, dat toen in de Hortus Botanicus van de Leidse universiteit de meeste soorten varden gekweekt, en dat wij van de ontbrekende soorten op één na, levende planten in de horti van München, Zürich en Kew konden bestuderen. Slechts met één soort was ik minder bekend, omdat daarvan alleen een schamel aantal herbariumkollekties beschikbaar was.

Ik ving een glimp op van de hoogste takken van een meranti en schrok

plotsklaps wakker. Ik dacht daar in de gauwigheid een stel vreemdsoortige varens te hebben gezien. Mijn studievriend verklaarde mij voor gek, zei dat ik aan een delirium leed en dat rustig blijven liggen de beste remedie was. De glimp was zo kort geweest, dat ik inderdaad begon te twijfelen aan wat ik had gedacht gezien te hebben. Ik wilde echter zekerheid hebben of het hier inderdaad iets bijzonders betrof. Ik vroeg de kapitein, de boot even te draaien en terug te varen. Er werd wat heen en weer gepraat, want het betekende oponthoud: het kost immers tijd, een boot die stroomafwaarts vaart, af te remmen. Bovendien moet de rivier voor het omdraaien ter plaatse ook nog voldoende breed zijn (en dat was zij op die plek niet!). Uiteindelijk stemde de kapitein er aarzelend mee in. Hij stelde voor dat, terwijl voor de boot een gunstige plek zou worden gezocht om te draaien, wij met de kleine prauw, die aan boord was, een kreekje zouden opgeddelen. Hij wist daar een verlaten krokodillenest.

Wij vonden spoedig het krokodillenest op de oever, niet ver van de kreek. De leerachtige eierschalen lagen verspreid rond de voet van een woudreus. Omhoog kijkend naar de kroon van deze enorme meranti kreeg ik kippevel. De hoogste takken waren maar beperkt zichtbaar, maar ik zag dat daarop varens groeiden. En wel dezelfde, die ik eerder vanaf de rivier dacht gezien te hebben. Grote bollen omklemden de takken en daaruit staken veel vortakte bladeren. Dit konden alleen maar hertshoornvarens zijn. Maar het was niet de soort, die ik hier verwachtte, en ook niet één van de soorten, die ik kende uit de botanische tuinen. Kortom: er was maar één konklusie mogelijk:

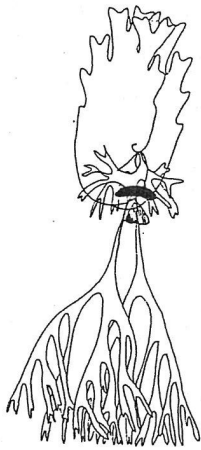
Platycerium ridleyi
in voik van hoge tak
van een meranti.

dit was de minst bekende, n.l. Platycerium ridleyi. Wat ik ervan kon zien kiopte met wat ik van de herbariumvellen wist. Toch sloeg de twijfel toe, want deze plant was alken bekend van Noord Borneo en Malakka. Als het inderdaad deze soort was, dan was voor mij de sensatie compleet, hem hier op Sumatra aan te treffen. In dit natuurreservaat waren toch vóór ons botanici voor onderzoek geweest. Waarschijnlijk geen pteridologen; maar toch: niemand had deze plant hier eerder opgemerkt.

Het krokodillenest was vergeten. Alle aandacht ging nu uit naar boven. Deze planten moesten wij in handen krijgen! Enerzijds om de determinatie beter te kunnen uitvoeren, anderzijds om studiemateriaal, en in het bijzonder levende planten, te verkrijgen. Een eere te moeilijkheid deed zich echter voor: in de maand in het oerwoud hadden wij al onze fotorolletjes volgeschoten. Wij stonden onder deze planten, maar waren niet in de gelegenheid, ze op de gevoelige plaat vast te leggen. Dat zou de eerste keer zijn geweest, dat fotomateriaal van wilde exemplaren van deze soort beschikbaar zou komen. Een tweede moeilijkheid was, dat onze boomklimmer, een onmisbare figuur voor het verzamelen van epifyten en boommonsters, niet bij machte was, deze boom te beklimmen. De stam was te dik en er hingen geen lianen, waaraan hij zich zou kunnen opttrekken. Niet getreurd: wij hadden nog een andere boom langs de rivier gezien. Helaas: toen wij daar in de buurt kwamen, bleken de hertshoorns ook hier onbereikbaar te zijn.

Onder het motto: als er twee bomen zijn, zullen er ook wel meer zijn, zetten wij het zoekwerk voort. En inderdaad: wij vonden nog een aantal bomen, waarop Platycerium ridleyi groeide. Steeds bleken de varens echter onbereikbaar. Er bleef ons maar één ding over: omhakken. Hoewel wij ons in een natuurreservaat bevonden, hadden wij voor ons onderzoek toestemming gekregen om -wanneer nodig- een boom te vellen. Dit was tot dan toe nog niet nodig geweest, maar nu was het ogenblik daar. Onze assistenten sputterden eerst tegen. Niet dat zij erop tegen waren dat er een boom zou worden omgehakt. Maar zij wilden naar huis en de boom was volgens hen te dik. Een financiële genoegdoening maakte hen echter snel enthousiast en deed hun bezwaren ver-

dwijnen. Terwijl drie van hen aan het hakken sloegen, trokken wij er met de kapitein op uit. Hij liet ons merken, zeer verbaasd te zijn over onze belangstelling voor deze, in zijn ogen, lelijke varen. Hij vertelde dat in de buurt veel mooiere varens voorkwamen, en dat hij die ook wist te vinden. Voor ons kon het al niet op, maar als dit nog overtroffen kon worden, dan wilden wij dat ook meemaken. Dus gingen wij op zoek.

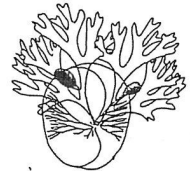

Platycerium coronarium

hingen hieruit wel 2½ meter lange, veel vertakte bladeren.

Enige tijd later stonden wij verrast en onder de indruk onder een kleine boom. Daarin zat een enorme klomp *Platycerium coronarium*. Dit was de soort, waarvan ik wist dat hij op Sumatra voorkwam! En inderdaad: wij moesten de kapitein gelijk geven; deze soort is werkelijk indrukwekkend! Zoiets enorms had ik nauwelijks verwacht. Je kunt het aan foto's nauwelijks aflezen, en in kassen zijn het wel behoorlijke planten, maar niet zó groot. De klomp bestond uit een aantal kolossale planten, aaneengegroeid tot een mand van minstens 1½ meter doorsnede. Als een vliegengordijn hingen hieruit wel 2½ meter lange, veel vertakte bladeren.

Wat leert ons dit verhaal? Ik heb willen laten zien dat speciale vondsten heel onverwacht en toevallig kunnen gebeuren. Als specialist valt zoiets in een oogopslag op, terwijl anderen het bijzondere er niet in herkennen of het gewoon over het hoofd zien. Verder is voor plantenzoekers in de tropen de hulp van de plaatselijke bevolking onmisbaar. En ten slotte: in de tropen moet de varenjager vooral omhoog kijken!

Platycerium met spuischijnende lobben (zwart)

SUMMARY

This is the first article in a series, dealing with interesting or important species and groups of ferns. Before turning attention to the different ferns, the author wants to show how ferns should be collected. He starts with a personal story about collecting *Platycerium ridleyi* on a fieldtrip in Erbak nature reserve close to the eastcoast of Sumatra; as an illustration of what may happen on fernhunting trips in the tropics.

He states that a specialist is needed to recognize the currants in the porridge; that fernhunting in the tropics especially means scanning the highest branches of trees; and that the knowledge and skills of local people is invaluable for a succesful fieldtrip.

(wordt vervolgd)

Marco Roos

UIT BUITENLANDSE
TIJDSCHRIFTEN

Uit: PTERIDOLOGIST - The British Pter. Soc. 1989

1. Er wordt melding gemaakt van de vondst in Engeland van twee nieuwe variëteiten van *Asplenium trichomanes*. Zij zijn ook in enkele delen van Zuid Europa aangetroffen. Zij worden resp. aangeduid met de namen *Aspl. trich. subsp. pachyrachis* en *staufferi*. (blz.244-8)
2. Er zijn verschillende varensorten, die als geneesmiddel worden gebruikt, in en vooral buiten Europa. En wel in de vorm van aftreksel of zalf. Zowel het blad, de sporen als de wortelstok

worden hierbij gebruikt. (blz.252-4)

3. Het komt nogal eens voor, dat de vorm van varenblad niet stabiel blijkt te zijn, en in de loop der jaren verandert. Ook ziet men wel verschillende bladvormen aan dezelfde plant. Het is nog niet duidelijk, wat hiervan de oorzaak kan zijn. Gebleken is, dat langdurige droogte of moeilijke groeiomstandigheden hier van invloed kunnen zijn. (blz.259-62).
4. Er zijn in Engeland twee nieuwe variëteiten van Pteridium aquilinum gevonden. Zij blijken zich minder agrassief uit te breiden dan de hoofdsoort. (blz.265-6).
5. De Pteridium aquilinum breidt zich zo sterk uit, dat er een International Bracken Group is gevormd, die zich thans bezint op de beteugeling hiervan. (Bracken = Adelaarsvaren). Men neemt proeven met rupeen. Verder schijnt tweemaal per jaar afmaaien gunstig te werken. (blz.267).

Uit: PTERIDOLOGIST - The British Pter. Soc. 1990

1. Een artikel over eetbare varens sluit aan bij de beide artikelen over dit onderwerp in VAREN VARIA. (blz. 1-4).
2. Sinds 1972 kent onze Engelse zustervereniging een sporenbank onder de naam: Spore Exchange, waaraan 30 particulieren en botanische tuinen als sporen-verschaffers meewerken. Het aantal afnemers bedraagt ongeveer 100. In het voorjaar wordt een sporenlijst gepubliceerd. Er zijn ook sporen van boomvarens verkrijgbaar. Het artikel geeft bijzonderheden over verpakking en verzending. De bekende spraakverwarring op het gebied van varennamen geeft nogal eens problemen. (blz.5-7). Over het verzamelen van sporen zie blz.43-4.
3. Een artikel met interessante gegevens over Athyrium f.fem. Victoriae. Deze varen werd in 1861 in Engeland bij een oud kasteel ontdekt. Het zijn gekruiste bladlippen neemt deze varen een bijzondere plaats is. (blz. 8-10).

Mocht u een overdrukje van bovenstaande artikelen wensen, dan kunt u dat bij ondergetekende aanvragen.

Joop Comijs

BIBLIOTHEEK

Onze bibliotheek bevat de volgende boeken, die voor leden beschikbaar zijn. Aanvragen te richten aan het sekretariaat, Zaalboslaan 12 te Velp.

1. Karl Foerster - Einzug der Gräser und Farne in die Gärten
2. H.Jehmlich/M.Manke - Farne
3. Ph.Perl - Varens
4. R.A.Zepp - Lesotho Ferns
5. dr.C.Kalkman - Mossen en vaatplanten
6. W.Oudshoorn - Verrassende varens
7. J.W.Dyce - Fern names and their meanings
8. R.Rush - A guide to hardy ferns

Heeft u vragen op vareengebied, of beschikt u over informatie of bijzondere ervaringen aangaande varens, laat het ons weten. Wij zullen er gaarne op in gaan en er eventueel in ons blad melding van maken. Ook varenboeken voor onze bibliotheek zijn welkom.